

EL GÈNERE A LA GRAMÀTICA DE LA VIDA I AL CRISTIANISME

IVONE GEBARA

São Paulo, el Brasil

Si consultem totes les gramàtiques del món podem constatar que les paraules que hi surten tenen gènere, número i grau. N'hi ha que són femenines, n'hi ha que són masculines i n'hi ha que són neutres. Algunes es defineixen per l'article, d'altres són substantius i d'altres són adjectius. N'hi ha de singulars i de plurals. N'hi ha que tenen grau de superioritat, n'hi ha que el tenen d'igualtat i n'hi ha que el tenen d'inferioritat. Hi ha també els verbs, que en general són paraules que serveixen a totes les paraules en diferents temps. Hi ha els dobles i els triples sentits d'una mateixa paraula, i els diferents tons amb què es poden pronunciar, segons l'emoció del parlant. Hi ha regles de concordança i excepcions a les regles establertes. Ras i curt: ¡una gramàtica és una cosa força complexa!

Totes les gramàtiques obeeixen fins a un cert punt les regles socials viscudes pels gramàtics que les han escrit. Així doncs, el gènere masculí sempre preval a les regles de concordança de gènere, i el femení és pres com un gènere secundari. Hi ha molts altres artificis del llenguatge i de la gramàtica perquè ens puguem comunicar i precisar els sentits que donem a les coses i a nosaltres mateixos. Aquests artificis depenen dels usos canviants i dels costums de les nostres cultures durant els diversos moments de la història.

Amb tot, sabem prou bé que les paraules parlades i escrites són tan sols uns mitjans d'expressió, pàl·lides aproximacions a allò que vivim cada dia. Les paraules reflecteixen la realitat, però no són la realitat. La realitat és una, però al mateix temps se'ns escapa perquè es belluga contínuament atès el seu misteri desconcertant. És per aquest motiu que la interpretació es fa necessària i és també per aquest motiu que s'imposa la gramàtica històrica, com si ens recordés que els sentits de les paraules també evolucionen, igual que l'ortografia i el nombre

de paraules del vocabulari. Darrere cada paraula hi ha realitats múltiples, vivències singulars i plurals que no són tan sols diferents en cada persona, sinó també en la mateixa persona: es transformen i prenen un altre significat segons la història de cadascú. Cada persona pot ser sotmesa a regles, però també escapar-se'n. Pot dir i desdir-se'n segons el moment. Pot, en un determinat moment, pertànyer a un gènere, i en un altre, no pertànyer-hi.

Des d'aquest punt de vista, quan parlem de gènere hem d'entendre que el femení i el masculí, aquesta dualitat limitada, són únicament paraules que serveixen per expressar realitats humanes que tenen un sentit inesgotable, és a dir, són més grans que allò que se'n diu. Així com en algunes cultures el color rosa o el color blau signifiquen el femení o el masculí, en d'altres aquests colors no tenen pas aquest significat.

Però ¿què hi ha darrere dels gèneres atribuïts a les persones? ¿Què hi ha darrere les gramàtiques establertes? ¿Què hi ha darrere les regles que construïm i que hem arribat a oblidar que vam ser nosaltres els humans els que ho vam fer? ¿Què passa quan les convertim en normes eternes i hi fonamentem el nostre bé i el nostre mal? ¿Què passa quan jutgem les persones i les condemnem a partir d'aquestes regles?

En el fons intentem fixar quelcom de les nostres experiències de vida, prendre'n possessió per mirar d'aturar-les ni que sigui un instant, estancar-les un moment en la seva existència fluïda i mòbil per intentar classificar-les, ordenar-les, explicar-les d'alguna manera, i tot seguit dir que les coneixem. Aleshores tenim l'experiència del poder sobre elles. Podem fixar-les, detenir-les, aferrar-les i estar segurs que són nostres i de ningú més. I, sobretot, ens serveix per creure que sabem com són. Aquest poder ens dóna seguretat i alhora limita la diversitat de

la vida perquè llavors només podem veure la vida a partir d'aquest ordre o de la llei que nosaltres mateixos hem establert.

Aleshores, per reforçar encara més el nostre poder, diem que aquesta és la pròpia naturalesa de la vida que podem dominar a través del coneixement i, d'aquesta manera, establir lleis i ordenances de veritat. A més, diem que Déu, ésser totpoderós i suprem, amb un rostre històric masculí, les va establir així i així vol conservar-les *per secula seculorum*. No ens adonem de les aberracions que afirmem i imposem als altres, com si fossin creences divines... Ni tan sols percebem el nostre atreviment i la nostra ambició a l'hora de dominar tot el coneixement, com si el fet d'"haver menjat de l'arbre del coneixement" ens donés el poder sobre la complexitat de la vida.

El gènere és també una paraula que amaga una diversitat d'expressions de vides plurals. "Femení", "masculí", "dona", "home", "animals", "vegetals" són paraules que diuen alguna cosa i alhora n'amaguen moltes d'allò que som realment, d'allò que cadascú o cadascuna són per a si mateixos. Són paraules que organitzen la vida, les relacions humanes, les ciències humanes, i al mateix temps les desorganitzen quan en prenem possessió com si fossin lleis rígides i absolutes dictades per Déu o pels nostres dirigents polítics o religiosos. Són paraules que creen intransigències, exclusions, lapidacions i morts. Són paraules i convencions creades per controlar l'enigma de l'existència plural i de les relacions humanes. Són, sens dubte, paraules necessàries. Ara bé: també és cert que són limitades com qualsevol altra, ja que no són capaces de reflectir totalment la creativitat i la complexitat del món que ens envolta.

A dins d'un masculí hi ha una infinitat de realitats diverses que viuen en la profunditat del nostre ésser. A dins d'un femení hi ha mons, volcans i jardins desconeguts, diferents els uns dels altres. I a dins de cadascú de nosaltres hi ha barreges del que s'ha anomenat convencionalment "masculí" i "femení". El gènere és tan sols la superfície. El gènere és tan sols una gramàtica organitzativa de les relacions i de la convivència humanes. El gènere no és cap regla fixa. És sempre l'excepció de qualsevol regla. És la

criatura que plora a la falda d'un home sense pits. És el bosc defensat per dones sense armes. És la dona que viu en el cos d'un home. És un home que viu en el cos d'una dona. És dues identitats en un sol cos... És tantes vides de moltes edats en una única vida precària... És el cos sempre diferent a la recerca dels que també són diferents tot responen a necessitats diferents.

¿Què és realment un home i què és realment una dona? Cap resposta no explica la nostra realitat. Fem aproximacions de nosaltres mateixos a partir dels processos de socialització, i mirem d'apropriar-nos d'una realitat que sempre és esmunyedissa.

El gènere és superfície, és aparença, és el segell, és una forma de ser, és la marca reconeguda per entrar a les diverses caselles de l'organització social. El gènere és ordre, és una llei biològica, social i religiosa. El gènere és el límit de la raó, però que explota segons els avenços del cor, de l'atracció, de la conjunció, de la passió, de l'encant, del sentiment, del cant d'amor. Gènere de les identitats i dels "esquinçaments" que sobreixen d'una identitat única. Quan fem mans i mànigues per abastar en un instant la complexitat de la vida ja no veiem el gènere fix. Les classificacions es desclassifiquen segons l'ordre establert i ens obrim a noves visions, audicions, tactes, experiències. Passem a veure la persona: la persona estimada, la persona ferida, la persona que pateix... Veiem la seva llum i les seves tenebres a imatge i semblança de nosaltres mateixos. Veiem tota la carn amb la mateixa substància més ellà de l'aparença i les classificacions. Ens veiem en l'altre/a i l'altre/a es veu en nosaltres.... Aleshores ens veiem més enllà dels gèneres tot i que en un gènere encara precari.

¿Un somni impossible? ¿Una utopia? ¿Un desig que s'esdevingui l'amor en les relacions humanes? ¿Desig de flor en una terra impossible? No ho sé... Alguna cosa s'esdevé en nosaltres...

I mirava els lliris del cap que no sembren ni teixeixen... I mirava la mainada... I els paralítics... I les prostitutes... I els cobradors d'impostos... I els cecs... I els sord-muts... I els soldats... I els summes sacerdots... I els governadors... I els que passen gana... I els que passen set... I els leprosos... I la mainada...

Compartia el pa... Compartia els vestits... Donava vi a cor què vols... Consolava els afligits... Plorava amb els que ploraven... Tocava cossos... Defensava la prostituta, l'adúltera, la posseïda pel dimoni perquè sabia prou bé que l'ordre de l'amor no era pas l'ordre de les classificacions socials, dels gèneres, dels nombres i del grau. Anava més enllà de la gramàtica establerta, de les convencions socials, de les ideologies inventades. Confonia la gent dient que els últims serien els primers, que qui tenia el cor net podia menjar sense haver de rentar-se les mans, que qui compartís el pa que tenia amb els altres no necessitava que l'etiquetessin de res per poder ser reconegut. Tot això ho va anomenar "regne del cel". Tan sols una altra convenció més enllà dels imperis establerts, més enllà de les regles del temple, més enllà de les expectatives de la família, més enllà de les lleis religioses... El "regne del cel" no era un lloc geogràfic, no tenia límits establerts, no tenia soldats ni armes de guerra per defensar-lo... Més aviat era la creença en una humanitat diferent, una humanitat dels bons desitjos, aquells que no existeixen per culpa de les nostres ambicions, dels nostres guanys inabastables, de les nostres savieses vanes, de les nostres pretensions per voler ser sempre millors que els altres.

El "regne del cel" era una cosa de baixeses exaltades, acollides en el seu desordre, en la seva confusió social, en la seva exuberant existència capaç de desordenar l'injust ordre dominant, descontrolar l'establert per tal de revelar les pretensions dels superpoders. Despullava reis, prínceps, imperis, sacerdots i tots aquells que es consideraven homes de la llei i del bé... Destarotava els gramàtics i les seves gramàtiques...

El "regne del cel" era una expressió que trastocava la política dels poderosos, l'economia dels cobradors d'impostos, la corrupció convertida en el costum de robar la vida de molta gent fins i tot sobre un gra de mostassa.

A primera vista aquesta paraula no feia pas por perquè era només una cosa "del cel", una cosa inexistent, inventada pels tocats del bolet com ara Jesús de Natzaret, els seus amics i amigues. Però aquest buf de llibertat més enllà de qualsevol

gramàtica i de totes les convencions que defineixen regles de conducta perfecta es va anar perdent i es va anar assimilant l'ordenada i única llei del món, al límit impositat per les paraules establertes com a llei. Es va anar imposant l'exigència als cossos, als amors, i creant doctrines i castigant aquells que no la seguien. Es van anar creant exèrcits de controladors i manuals de càstig...

Els que defensaven aquest "ordre" a fi d'imposar-se feien servir paraules com ara "amor", "misericòrdia", "justícia", "igualtat"... Confonien la gent amb paraules boniques, però gastades per l'ús. Gastades perquè tan sols en quedava el so agradable que arriba a l'orella. Paraules sense efecte sobre la vida perquè estaven allunyades de la vida. Paraules que ja no tenen la força de la fe en el "regne del cel" d'un tal Jesús.

¿Quin és el gènere del seu amor? ¿Quin és el sexe fidel? ¿Quin és el color de la seva fe? ¿Quina la gramàtica de la seva política? ¿I quina la seva ideologia?

Llavors l'alè diví ho va confondre tot i va restablir la felicitat de la diversitat, la convivència de Babel, allà on els diferents s'entenien no pas a través d'etiquetes, sinó a través de gestos de tendresa intercanviats els uns amb els altres, a la Terra on tots hi tenien cabuda.

El Moviment de Jesús, amb la seva diversitat de participants, continua encara avui desvetllant cors més enllà de les institucions del bé, més enllà de les ordres donades, més enllà de les esglésies estructurades, més enllà dels dogmes preestablerts... Això podria semblar tan sols un "happy end" d'un text breu. Però no ho és.

Encara que no ens agradin els "happy end" o els poemes d'amor, aquests serveixen com a paràboles que inciten i exciten el nostre desig de relacions humanes més enllà dels fonamentalismes que hem establert, més enllà de les etiquetes, les convencions i l'ordre pretesament preexistent. Ens conviden a pensar més enllà del que pensem i a gosar estimar més enllà dels límits establerts. I finalment, a descobrir i cantar que "jo sense tu només sóc desamor" (...) i, "sense tu, amor meu, jo no sóc ningú"... □